PREVENCIJA BOLNIČKIH INFEKCIJA U FORMALNOM I NEFORMALNOM OBRAZOVANJU MEDICINSKIH SESTARA

PREVENTION OF HOSPITAL-ACQUIRED INFECTIONS IN FORMAL AND INFORMAL EDUCATION OF NURSES

Tamara Dodik¹, Biljana Majstorović²

¹ Opšta bolnica „Đorđe Joanović“ Zrenjanin

² Visoka zdravstvena škola strukovnih studija u Beogradu

APSTRAKT

UVOD: Aktuelnost i značaj bolničkih infekcija (BI) obavezuje medicinske sestre da dobro poznaju i dosledno sprovode mere prevencije BI u svakodnevnim aktivnostima nege bolesnika. Elementarna znanja o bolničkim infekcijama i merama prevencije, medicinske sestre stiču kroz nastavne sadržaje u srednjim medicinskim školama, koja značajno proširuju u nastavku školovanja na osnovnim i specijalističkim strukovnim studijama. Nakon zasnivanja radnog odnosa, kroz kontinuiranu edukaciju, medicinskim sestrama je omogućeno praćenje novina u oblasti prevencije BI.

CILJ: Sagledati zastupljenost sadržaja o prevenciji BI u formalnom i neformalnom obrazovanju medicinskih sestara.

Materijal i metode: Istraživanje je sprovedeno po tipu studije preseka, anketiranjem 50 medicinskih sestara zaposlenih na Internom odeljenju Opšte bolnice u Zrenjaninu. Instrument istraživanja je Anketni list za medicinske sestre, dizajniran za potrebe istraživanja.

REZULTATI: Najveći procenat medicinskih sestara (94%) ima srednji stepen obrazovanja. Za nastavak školovanja zainteresovano je 2/3 medicinskih sestara. Više od 1/2 medicinskih sestara smatra da je i pored dovoljno stečenog znanja o BI u toku školovanja, edukacija iz ove oblasti neizostavni segment sestrinske prakse. Želju za dodatnom edukacijom izrazilo je 70% ispitanica, dok su ostale navele da bi prisustvovala edukaciji samo ukoliko je obavezna (24%), a 6% ni tada, jer ne očekuje nova saznanja.

ZAKLJUČAK: Tokom formalnog obrazovanja medicinskih sestara ne stiče se dovoljno znanja o bolničkim infekcijama i merama prevencije, te postoji potreba da se u srednjim školama poveća fond sati posvećen sadržajima o prevenciji BI, kao i potreba za obaveznaom kontinuiranom edukacijom sestara iz prakse.

KLJUČNE REČI: medicinske sestre, obrazovanje, edukacija, bolničke infekcije

ABSTRACT

INTRODUCTION: The actuality and the significance of hospital-acquired infections (HAI) obliges nurses to know well and to consistently implement prevention measures HAI in everyday patient care activities. Nurses gain their elementary knowledge about hospital-acquired infections and preventive measures through teaching materials in secondary medical schools, which they significantly expand during their education in basic and specialist vocational studies. After being employed, through constant training, nurses are enabled to follow news in the field of (HAI) prevention.

GOAL: To perceive the representation of content about prevention of HAI in the process of formal and informal education of nurses.

Material and methods: The research was conducted by using the cross-sectional study type, by interviewing 50 employed nurses at the internal department in the Community Hospital in Zrenjanin. The instrument of research was a questionnaire for nurses, designed for research purposes.

RESULTS: The largest percentage of nurses (94%) have a secondary level of education. 2/3 nurses are interested in continuing their education. More than 1/2 of the nurses think that, beside sufficiently acquired knowledge about HI during schooling, training in this field is an indispensable segment of nurse practise. The desire for additional education was expressed by 70% of the respondents, while the others claimed, that they would attend education only if it was obligatory (24%), and 6% wouldn't even then do it, because they do not expect new knowledge.

CONCLUSION: During the formal education of nurses, not enough knowledge about HAI and prevention measures is acquired, so there is need to increase the amount of hours in secondary schools, dedicated to the contents of prevention of HAI, as well as the need for obligatory continuous training of nurses in practise.

KEY WORDS: nurses, education, hospital-acquired infections

Korespondent:

Tamara Dodik

Ul. Paje Radišića 5, Elemir

Mail: porodicadodik@gmail.com

Tel. 065 3 737 478

UVOD

Bolničke infekcije (BI) predstavljaju uvek aktuelnu temu u sestrinstvu. Sa jedne strane zato što dovode do pogoršanja i komplikacija osnovnog oboljenja kod pacijenata čime se produžava i poskupljuje lečenje, a sa druge strane što su i same medicinske sestre često profesionalno izložene riziku od ovih infekcija.

Imajući u vidu da se BI smatraju indikatorom kvaliteta nege pacijenata (1) kao i činjenicu da je zdravstvena nega profesionalno područje rada medicinskih sestara, jasno je da se od medicinskih sestara očekuje znanje kako o BI i putevima prenošenja tako i o merama prevencije BI.

U toku srednjeg obrazovanja medicinske sestre kroz teorijsku i praktičnu nastavu predmeta zdravstvena nega i uže stručnih predmeta stiču znanja o opštim i specifičnim merama zaštite od infekcija, uče kako se sprovodi zdravstvena nega pacijenata i određene sestrinske intervencije, stičući na taj način elementarna znanja o bolničkim infekcijama i merama prevencije (2).

Na Osnovnim strukovnim studijama, BI kao nastavna jedinica nalaze se u programu svih uže stručnih predmeta i na taj način se značajno proširuje znanje o BI i merama prevencije koje je predhodno stečeno u srednjoj školi. Kao posebna oblast BI se izučavaju u okviru predmeta Infektivne bolesti sa epidemiologijom i Zdravstvena nega u infektologiji na II godini osnovnih strukovnih studija (2).

Na Specijalističkim strukovnim studijama iz oblasti Klinička nega, prevencija BI se izdvaja kao zaseban predmet, ali u statusu izbornog predmeta.

Zdravstveni radnici imaju pravo i dužnost da u toku rada stalno prate novine i da se stručno usavršavaju radi održavanja i unapređivanja kvaliteta svog rada. Stručnim usavršavanjem kroz specijalizacije i uže specijalizacije, kao i kontinuiranu edukaciju, zdravstveni radnici stiču znanja i veštine. Kontinuirana edukacija podrazumeva učešće na stručnim i naučnim skupovima, i učešće na seminarima, kursovima i drugim programima KE (3).

Stalne novine u lečenju bolesnika i uvođenje novih tehnologija u terapiji, dijagnostici i zdravstvenoj nezi obavezuju medicinske sestre na praćenje ovih novina, što im je omogućeno kroz kontinuiranu edukaciju. Tako stečena znanja i praktične veštine im omogućavaju usklađivanje sa standardnim postupcima u lečenju bolesnika, a samim tim pružanje kvalitetnije zdravstvene nege (4). Sa druge strane, stalno usavršavanje u svojoj profesiji, stvara otvorenost prema novinama, pruža osećanje sigurnosti i kompetentnosti u radu (5). Značaj BI obavezuje medicinske sestre da prate novine iz ove oblasti kao i da se dodatno edukuju na ovu temu, kroz razne vidove KE.

Cilj: Sagledati zastupljenost sadržaja o prevenciji BI u formalnom i neformalnom obrazovanju medicinskih sestara.

Materijal i metode: Istraživanje je sprovedeno po tipu studije preseka anketiranjem 50 medicinskih sestara zaposlenih na Inter-nom odeljenju Opšte bolnice „Đorđe Joanović“ u Zrenjaninu, nakon dobijene saglasnosti Etičkog odbora. Instrument istraživanja je Anketni list za medicinske sestre, posebno dizajniran za potrebe istraživanja. Rezultati su prikazani apsolutnim brojevima, procentima i tabelama.

REZULTATI I DISKUSIJA REZULTATA

Najveći broj anketiranih medicinskih sestara ima više od 40 godina života, tj. 23 ispitanice od ukupno 50, što čini 46%. Najstarija ispitanica ima 61, a najmlađa 20 godina. Među ispitanim medicinskim sestrama čak 94% ima završenu srednju školu (47 ispitanica), dok je više odnosno visoko obrazovanje steklo 6% ispi-

tanica. Prema godinama radnog staža najbrojniju grupu čine ispitanici sa radnim iskustvom dužim od 20 godina (38%), sledi grupa ispitanica sa 11-20 godina (34%), dok je najmanje bilo ispitanica sa 1-10 godina radnog iskustva (28%) (Tabela 1).

Tabela 1. Sociodemografski podaci ispitanika

Obeležje		n (50)	%
Godine života	20 do 30	13	26
	31-40	14	28
	41- 50	11	22
	51 – 60	11	22
	61 i više godina	1	2
Stepen stručne sprema	srednja stručna sprema	47	94
	viša/ visoka	3	6
	specijalizacija	0	0
Dužina radnog staža	manje od 10 godina	14	28
	od 11-20 godina	17	34
	više od 20 godina	19	38

Više od 2/3 ispitanika smatra da su medicinske sestre delimično odgovorne za nastanak bolničkih infekcija, što je u osnovi i tačno s obzirom na to da ima i drugih učesnika u procesu lečenja bolesnika koji takođe mogu biti odgovorni. Faktore rizika koji utiču na nastanak bolničkih infekcija moguće je podeliti na: faktore koji su vezani za bolesnika (primarno oboljenje, starost bolesnika i stanje imunosupresije), faktore koji su povezani sa dijagnostičkim i terapijskim procedurama i faktore rizika u samoj bolnici (6). Pretpostavljamo da trećina ispitanika koja je navela da medicinske sestre nisu odgovorne za nastanak bolničkih infekcija, prioritet daju brojnim problemima u sistemu zdravstvene zaštite, koji mogu biti razlog pojave bolničkih infekcija na nekom odeljenju, počev od deficita kadra do nedostatka sredstava za rad i neadekvatnih uslova rada, na koje medicinske sestre ne mogu uticati. (Tabela 2.)

Tabela 2. Stav ispitanika o odgovornosti medicinskih sestara za nastanak bolničkih infekcija

Odgovori	n	%
Da	0	0
Da, delimično	34	68
Ne	16	32
Ukupno	50	100

Na pitanje da li se tokom školovanja dovoljno nauči o bolničkim infekcijama i merama prevencije, samo je četvoro ispitanika potvrdno odgovorilo (8%). Ostali ispitanici su se složili da u toku školovanje ne dobijaju dovoljno informacija o bolničkim infekcijama i merama prevencije, a više od ½ je potvrdilo da edukacija o BI i merama prevencije predstavlja neizostavni segment sestrinske prakse (Tabela 3.). Ovakvi odgovori su očekivani s obzirom na to da je 94% ispitanika sa srednjim nivoom obrazovanja, u okviru kog se stiču samo elementarna znanja o BI. (Tabela 3.)

Tabela 3. Distribucija ispitanika prema odgovorima na pitanje: „Da li se tokom školovanja dovoljno nauči o bolničkim infekcijama i merama prevencije?“

Na pitanje da li bi nastavile školovanje, potvrđan odgovor je dalo 66% ispitanika, s tim što je 38% dalo odgovor „Da, samo ukoliko je besplatno“, dok 1/3 nije motivisana za nastavak školovanja.

Tabela 3. Distribucija ispitanika prema odgovorima na pitanje: „Da li se tokom školovanja dovoljno nauči o bolničkim infekcijama i merama prevencije?“

Odgovori	n	%
Da	4	8
Da, ali je neophodno edukovati se i nakon školovanja	26	52
Ne, u školi ne dobijamo dovoljno informacija o bolničkim infekcijama i merama prevencije	20	40
UKUPNO	50	100

Sa povećanjem godina radnog staža smanjuje se interesovanje ispitanika za nastavak školovanja, što je donekle i očekivano. Nove forme kontinuirane edukacije, u toku radnog procesa medicinskih sestara omogućavaju da se reedukacijom i doedukacijom zaposlenih, pomogne u podizanju ukupne kvalifikacione strukture i osposobljenost za uspešno prihvatanje novih tehnologija i metoda rada (7). Medicinske sestre sa kraćim radnim stažom često u radu slede obrazac ponašanja iskusnijih medicinskih sestara, ne primenjujući znanja i veštine koje su stekle u toku formalnog obrazovanja (8), tako da je potpuno jasno koliki je značaj kontinuiranih edukacija. (Tabela 4.)

Tabela 4. Željamedicinskih sestarada nastave školovanje u odnosu na godine radnog iskustva

Odgovori ispitanika	GODINE RADNOG ISKUSTVA			UKUPNO n (%)
	1-10 n (%)	11-20 n (%)	više od 20 n (%)	
Da	7(50,0)	5(30,0)	2(11,0)	14(28,0)
Da, ali samo ukoliko je besplatno	7(50,0)	9(53,0)	3(16,0)	19(38,0)
Ne	-	3(18,0)	14(74,0)	17(34,0)
UKUPNO	14(100,0)	17(100,0)	19(100,0)	50 (100,0)

Skoro svi ispitanici su potvrdili dosadašnje prisustvo edukacijama o bolničkim infekcijama, koja se periodično organizuju u Opštoj bolnici „Đorđe Joanović“ u Zrenjaninu. Iako je 70% ispitanika potvrdno odgovorilo na pitanje o tome da li bi prisustvovala edukaciji o bolničkim infekcijama, četvrtina ukupnog broja anketiranih medicinskih sestara je navela da bi prisustvovala samo ukoliko je edukacija obavezna, a bilo je i onih koje ne bi prisustvovala edukaciji jer ne očekuju nova saznanja iz ove oblasti (Tabela 5). Poznate su brojni razlozi koje medicinske sestre navode kao razlog ne prisustvovanja programima KE, počev od vremenskog ograničenja, finansijskih ograničenja, ličnog otpora, kadrovskih problema, porodičnih ograničenja i drugo (9). Razlozi nezainteresovanosti medicinskih sestara koje su uzele učešće u našem istraživanju za edukaciju mogu biti brojni, počev od toga da su već imali edukacije iz ove oblasti, preko mogućnosti da nisu zadovoljnisadržajem ili organizacijom prethodnih edukacija, pa do nezadovoljstva zbog preopterećenosti poslom usled deficita kadra. S obzirom na to da nismo postavili pitanje o razlozima, neophod-

Tabela 5. Zainteresovanost medicinskih sestara za edukaciju o bolničkim infekcijama

Odgovori	n	%
Da, želim da znam više	35	70
Da, ukoliko je obavezna	12	24
Ne, jer znam dovoljno	0	0
Ne, jer neočekujem nikakve novine da čujem	3	6
Ukupno	50	100

no je sprovesti dodatno istraživanje kako bismo ih identifikovali i ciljano usmerili aktivnosti na savladavanju prepreka. (Tabela 5.)

Ispitanici su pokazale najveću zainteresovanost za temu „Mere lične zaštite zdravstvenih radnika u radu sa bolesnicima“ (64%), zatim „Prevencija bolničkih krvnoprenosivih infekcija“ (48%) i „Prevencija bolničkih infekcija sistema za varenje“ (46%) (Tabela 6). Ovakva distribucija odgovora je u skladu sa aktuelnom epidemiološkom situacijom, i očekivano je bilo da medicinske sestre u najvećem procentu budu zainteresovane za mere lične zaštite u radu sa bolesnicima. Infektivne bolesti su uvek aktuelna tema, posebno za medicinske sestre, koje su, zbog prirode posla, najizloženije riziku od infekcije. Za negu obolelih od većine infektivnih bolesti potrebne su standardne mere zaštite, ali ima i onih koje zahtevaju primenu posebnih mera i sredstava lične zaštite (skraćena situacija sa morbilima je zahtevala i primenu partikularnih maski). Zainteresovanost za krvlju prenosive infekcije je takođe

Tabela 6. Teme iz oblasti bolničkih infekcija za koje su medicinske sestre zainteresovane

Teme	n (50)	%
Mere lične zaštite zdravstvenih radnika u radu sa bolesnicima	32	64
Prevencija bolničkih krvnoprenosivih infekcija	24	48
Prevencija bolničkih infekcija sistema za varenje (Cl. Difficile)	23	46
Mere prevencije infekcija krvi udruženih sa vaskularnim kateterima	21	42
Prevencija bolničkih urinarnih infekcija	18	36
Prevencija bolničkih pneumonija	17	34

očekivana jer su medicinske sestre permanentno izložene riziku od ovih infekcija, od kojih je jedino hepatitis B virusna infekcija vakcinom preventabilna. I treća tema koja se našla u sferi većeg interesovanja medicinskih sestara jeste „Prevencija bolničkih infekcija sistema za varenje“, koja je aktuelna već nekoliko godina unazad s obzirom na to da je Cl. Difficile jedan od vodećih uzročnika bolničkih infekcija. Pohvalno je to što nije bilo ispitanika koji nisu zaokružili nijednu temu, kao i to što je 26% bilo zainteresovano za sve ponuđene teme. (Tabela 6.)

ZAKLJUČAK

Mišljenje većine medicinskih sestara je da se tokom formalnog obrazovanja ne stiče dovoljno znanja o bolničkim infekcijama i merama prevencije i da je neophodna dodatna edukacija nakon školovanja. Ovi odgovori ukazuju na neophodnost uvođenja većeg fonda časova posvećenim prevenciji BI u srednjim školama kao i obaveznu kontinuiranu medicinsku edukaciju nakon završetka školovanja.

Imajući u vidu značajnu ulogu medicinskih sestara u prevenciji BI, neophodno je omogućiti i podržati nastavak obrazovanja medicinskih sestara, a kontinuiranu edukaciju o BI i merama prevencije uvesti kao obavezan sadržaj profesionalnog usavršavanja medicinskih sestara.

LITERATURA

1. Marković-Denić Lj. Bolničke infekcije – problem savremene medicine i uloga medicinske sestre u njihovoj prevenciji. *Sestrinska reč* 2018;76:4-6
2. Majstorović B, Kekuš D. Prevencija bolničkih infekcija u procesu obrazovanja medicinskih sestara. XVII Simpozijum udruženja medicinskih sestara, tehničara i babica Republike Srbije. Nacionalni simpozijum sa međunarodnim učešćem. Vrnjačka Banja 9.5-13.5.2018.
3. Zakon o zdravstvenoj zaštiti. "Sl. glasnik RS", br. 107/2005, 72/2009 - dr. zakon, 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 45/2013 - dr. zakon, 93/2014, 96/2015, 106/2015 i 113/2017 - dr. zakon
4. Fumić N, Marinović M, Brajan D. Kontinuirana edukacija medicinskih sestara s ciljem unaprjeđenja kvalitete zdravstvene njege. *Acta Med Croatica* 2014; 68 (1): 13-16
5. Milutinović D. Obrazovanje sestara, stečene kompetencije i mesto u sistemu zdravstvene zaštite: problemi i izazovi u Srbiji. Zbornik predavanja. 5. Međunarodna naučna konferencija o razvoju karijere za nastavu, praksu i istraživanje u sestrinstvu. Beograd 2011.
6. Raković-Savčić Lj. Prevencija infektivnih bolesti. Beograd: autorsko izdavanje, 2016.
7. Bošković S. Sestrinstvo i babištvo: osnovi profesije. Beograd: Udruženje medicinskih sestara, tehničara i babica R. Srbije, 2014.
8. Knežević D, Jović D, Petrović-Tepić S. Uloga medicinske sestre u prevenciji infekcija izazvanih multirezistentnim bakterijama. *SG/NJ* 2017;22:224-9
9. Dragošev G. Menadžment kontinuirane medicinske edukacije: most do izuzetnostimedicinske sestrejedinice intenzivnog lečenja, *Stručni rad. UINARS*, 2014. Dostupno na: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/2217-656X/2014/2217-656X1410023D.pdf>